

ՄԱՍՍԻՍ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Ազգային, Գրական, Քաղաքական, Գիտական,

55^{րդ} ՏԱՐԻ, Է. ՇՐՋԱՆ

թիվ 7

8 ԱՊՐԻԼ 1906

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գրական Նամակներ	ԽՍԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Իճեպես կը դասաւորուին Կոնֆուցիուսեան երկերը . . .	ԳՐ. ՄԱԼԽԱՍ
Յիսասակի եջեր. «Փերուած կեանք մը»	ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆ
Դանկի բաժակը (Բանաստեղծութիւն)	ՊԱՅԴՆ
Ակնարկ մը արհեստագիտութեան վրայ	Գ. Կ. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ

ՇՐՋԱՆ ՄԱՅԻՆ ԳԻՊԻ ՊՐԱԶԻԼԻԱ

(ՏՕՔԹ. ԼԵՈՒՈԼ ՔԱԲԼԱՆԻ ՅԻՏԱՏԱԿՆԵՐԸ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՍԻՍ Շաբաթաբերքի տարեկան բաժանորդագրինն է Կ. Պոլսոյ համար ֆառսուն դրո. եւ գաւառներուն համար յիսուն դրո., կանխիկ վճարելի: Արտասահման՝ 12 Զրանք կամ 5 բուլլի: Թղթաստրական ծախքը տարեկան վրայ է: Վեցամսեայ բաժանորդագրութիւն չընդունուիր: Բաժանորդագրութիւնները կը սկսին ամեն ամսոյ մէկին: ՄԱՍՍԻՍ հրատարակ կ'ելլէ ամեն շաբաթ առտու:

Չի հրատարակուած ձեռագիրները ետ չեն դարձուիր:

ՄԱՍՍԻՍԻ մէջ կ'ընդունուին նաեւ ծանուցումներ, դիւրամասշտիկ պայմաններով:

Ձեռ-ԲԵՆԻ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՀԱՏԸ ՔԱՌՍՈՒՆ ՓԱՐԱՅԻ

Հասցէ

در علیاده غلطه (ماسيس) غرضه سى اداره سى

ԽՍԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՍՍԻՍԻ

Կ. Պոլիս, Հալաքիա

Rédaction de la Revue MASSIS

Galata, Constantinople

1875

1875

1875

1875

1875

1875

1875

1875

1875

1875

1875

1875

1875

1875

Ծաղկաւոր թիւ

Թիւը, որ այսօր գրեթէ բոլոր ժողովրդաց գլխաւոր ըմպելին դարձած է, այնքան բազմաթիւ տեսակներ ունի որ, արդարեւ գործածողներուն համար բաւական դժուար է լու ընտրութիւն մը ընել: Այդ տեսակներէն մասնք նշանաւոր են իւր տարածումով եւ քաղցրաւոր, մասնք ալ թեւեւ նոյնքան տարածելի համ ու հոտ չունին, գերազանց են առկայի իւր կաշիքաւորի եւ զօրացուցիչ. վերջապէս իւրաքանչիւր թէյ իւր ուրոյն յատկութիւններն ունի որոնք զինքը կը զանազանեն ուրիշ տեսակներէ:

Սակայն կայ թէյ մը, որ այդ յատկութեանց մէկէն կորուստները կը միացնէ իւր վրայ, այսինքն՝ զոյն, համահոտ եւ մանուշակ կաշիքաւորի եւ զօրացուցիչ տեսակներէն ազդեցութիւն մը, եւ այդ թէյն է ճաքագիթը, որ այդ յատկութեանց շնորհիւ կը յարմարի մէկն ասորիքի ու կաշիքաւորի, մէկն կիւմարի եւ նշտնակի եւ մէկն ճաշակի:

Սալբուսեան եւ Բապուլիսեան քեյի մեծ վաճառատունը, իր բազմաթիւ յաճախորդաց ծառայութիւն մը մասնացանկաւ համար, այս անգամ մեծաքանակ ներածած է հարսնական զուա թէյ մասնաւոր եւ քնդեցիկ առեկերով ու կը հրաւիրէ օգտուիլ այս առիթէն բոլոր անոնք, որ կը փոփոքին ունենալ թէյ մը

Համով, հոսով, առողջապահիկ եւ կազդուրիչ:

Սոյն վաճառատն մէջ կան նաեւ կնգկան, չիւսկան, Սէյլան եւ Ճովարի ամենալու տեսակ թէյեր:

7-10

Ուսագրութիւն մարգարի

ՏՈՔ Թ. Բ. ԷՄԻՐՁԷ

Հանրածանօթ մանուկաբուժ եւ կնաւաբան (gynécologue), Տօքթօր Էմիրզէ որ 15 ամբուան գործունէութեամբ մեծ համբաւ ստացած է, կը ծանուցանէ յարգաւ յաճախորդներուն թէ ընտելաբան փոխադրած է Պէքեար փողոց թիւ 18: Բաց ի վերայիշեալ իւր մասնագիտութենէ կը բաւժէ նաեւ նորագոյն մէթոտներով ջղային եւ հագեկան ու երեւակայական մէկն տեսակ հիւանդութիւնները, ինչպէս նէվրոսթէնի եւ tic անուանուած ալքի երեսի եւ օւտերու ագեղ եւ աղամայ արժանանքը եւ դաշտանի դադարումէ յառջ եկած ջղային խառվումները եւ երիտաւորդական մալիքները, ինչպէս նաեւ գրեհմալիքը, մօրիֆնամալիքը եւայլն: Կիրառիկներէն զառ մէկն օր. կէսօրէն սկսեալ մինչեւ երեք ժամ հիւանդ կընդունի, եւ սրբաթ օրերը ճիշտաբար կը դարձանէ վկայեալ աղքատները: 7-10

ԱՐԲԱՀԱՄ ԿՏԱԻՃԵՎՆ

(Ն Ի Կ Ո Մ Ի Դ Ի Ա)

ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ ազանգաբուժիկներ, մէկն տեսակ գոմիտօնի գործեր, առեւարական գործերու վերաբերեալ ազգաբան յանձնարարութիւնք՝ Կ. Պօլսոյ մէջ պատրաստելի, քաւթաւզիղիթ եւայլն:

ԿԸ ՀՄԹԱՅԹԷ՝ ամուսնական վճարումով՝ Սաքսոնիոյ դաշնակներ, անգլիական ասկան դրամարկներ, պիտիքէթներ եւայլն: Ուզուած քանակութեամբ եւ տեսակով՝ ընտիր ու հոտուէտ թէյեր:

Շրջակայ դաւաւաններու առեւարական յանձնարարութիւնք՝ եւս կը կատարուին փութով:

1-10

Հասցէ

ԱՐԲԱՀԱՄ ԿՏԱԻՃԵՎՆ - ԻՋՄԻՏ

ԲՈՒՈՐ ԵՐԱԽՈՅՔ ԱԿՌԱՅ ԿԸ ՀԱՆՆՆ

Լսիկայ որոշեալ ժամանակի մը մէջ տեղի կունենայ, սակայն անոնցմէ շատերը՝ սաստիկ ցաւօք և անհանգստութեամբ կը հանեն: Ուստի պէտք է տրուիլ մանուկներուն,

SCOTT'S EMULSION

որնոր ակապ հանած ատեննին՝ բոլոր ցաւերէ և աղետներէ շանոնք կը փրկէ:

ԸՍԳՕԹԻ ԲԵՂԸԳՐՈՒԹԻՈՒՆ

տղայական վիշտերու համար՝ շատ կարեւոր տղայական դեղ մըն է. անոնց կատարեալ առողջութիւն կուտայ և զանօնք նոյն վիճակի մէջ կը պահէ: Թո՛ղ Ձեր զաւակները առողջ և զօրաւոր մեծնան շնորհիւ:

ԸՍԳՕԹԻ ԲԵՂԸԳՐՈՒԹԻՈՒՆ:

Հիշերու վրայ ասոր ուշա-
դրութիւն ընել պէտք է:

24

Բոլոր բեղաւորները և բեղաւորները կը յօդեն:

PHOENIX ASSURANCE Id. Co.

“Փ Ի Ն Ի Ք Ս”

ՀԻՄՆԵՍԱԼ Ի ԼՈՆԾՈՆ 1782 ԻՆ
ԿԸ ԳՈՐԾԷ Ի ՓՈՒՐԾ 1869ԻՆ Ի ՎԵՐ

ԱՆԳԼ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.

Իրամագլուխ և պահեստի դրամ

Անգլ. ոսկի 4,218,000

Յինիքս ոսկի հրդեհի դէմ Ապահ-
վագրեալն Ընկերութիւն մըն է, ծանօթ
իր պատուաւորութեամբ և վստահ մէջ
իր անմիջական վճարումներով:

Յինիքս կ'ապահովագրէ հրդեհի և
կայծակի դէմ ամէն տեսակ աշխարհ և
շարժուն ստացւածք, յոյժ նպատակ
պայմաններով:

Ընկերութեան նշանաբանն եղած է.

ՈՒՂՂԱՄՏՈՒԹԻՒՆ և ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ
ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆ ՎՆԱՍՈՒՑ. Յո՛րդ վճա-
րած է առաւել քան 27,000,000 անգլ.
ոսկի:

Ընդհ. գործակալ Պալմայ և գաւա-
ռացի Գ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Վիքարիս խան, Պանֆ Օքսֆորդ մօտ
Ղալաթիա:

Փոխ գործակալ, Ի Պալմայ

ՃԻՎԱՆ ԹԵՔԷՆԱՆ

7-10

Ֆեզգլեան խան:

ԱՏԱՄՆԱՐՈՅԺ

Գ. ԳԱՐՐԻԷԼԵԱՆ

ՌԵՐԱ, ՄԵՐ ՓՈՂՈՅ ԹԻՒ 200

Կալաթա-Սէրայի Լիսէին դէմ

Գօ. Նօ. Շք. օրերը առաւօտեան կանու-

խէն մինչեւ իրիկուան ժ. 11 1/2

Բօ. Դօ. Ուր. օրերը ճէն մինչեւ 11 1/2

Կիրակի օրերը ժամադրութեամբ

7-10

ՄԱՍԻՆ

55^{րդ} ՏԱՐԻ, Է. ՇՐՋԱՆ

ԹԻԻ 7

8 ԱՊՐԻԼ 1906

ԳՐԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

Ճակատագրային զուգադիպութեամբ մը, ուսկից լրագրութիւնն ալ գերծ չի մնար շատ անգամ՝ տխուր նիւթերու շարայարութիւն մը դառնալով ակամայ, հարկ է եղեր որ, մեր Աւագ Շաբթուան թիւին սկիզբը վարդապետի մը մահուան վրայ գրելէ ետք, այսօր ալ, Նոր Կիրակիի նախընթաց շաբաթը, — տարուան խնդում եօթնեակներէն մէկը, — գաւառացի գրագէտի մը մահուան վրայ գրենք։ Հրապարակագրի կեանքին անակնկալներէն մէկն ալ այս չէ՞. օրուան նիւթի մը, շահեկան այժմէութեան մը պատրաստուիլ, ուր եթէ զուրթութիւնը իր բաժինը չպիտի ունենար՝ գէթ տխրաբոյր բան մը չպիտի գտնուէր, և սուգի մը հանդիպիլ յանկարծ։

Նրէկ, վարդապետ մըն էր որ կը մեռնէր, այսօր՝ վարժապետ մը։ Անոնք որ տեսակ մը արհամարհանքով, սկեպտիկ շեշտով մը կ'առտարանեն այս երկու բառերը, շատ պիտի գտնան, որ կանգ առնուի անոնց դաժաղին առջև, քանի մը տող նուիրուելու համար անոնցմէ գացողներու յիշատակին, նոյն իսկ արժանաւորներուն. այլապէս մտածողները սակայն, անոնք որ հոգեւոր ու մտաւոր աշխատութեանց, անփառունակ տքնութեանց նուիրում մը կը գտնեն «վարդապետ»ին ու «վարժապետ»ին մէջ, գրչի յարգանքը քիչ իսկ պիտի գտնեն։

Գալուստ Անդրէասեան, որուն մահը գլոխեցին օրաթերթերը, Մուշէն գրուած նամակներով, ո'չ միայն ուսուցիչ մըն էր, այլև գրագէտ մը, — լաւագոյն տիպարներէն մէկը գաւառացի գրագէտի, որուն անունը միտքը չէր իյնար բնաւ անոնց՝ որոնք ատեն ատեն

ուսումնասիրութիւններ կը հրատարակեն մեր գրչի վաստակաւորներու այդ դասակարգին վրայ, առաջին տեղը տալով միշտ այն մէկ—երկուքին որոնք ինքզինքնուն վրայ խօսեցնել տալու գաղտնիքը գտած են, ոտանաւորներ ցանցնելով հոս հոն, գրական պատգամներ որոտալով իրենց գեղջուկ անկիւնէն, անհարկի դրուատականներ հիւսնելով լրագրապետին՝ որուն կը կոթնին, և դատափետումներ արձակելով անոնց ետեւէն զորս «գրական եղբայր» կը կոչէին երբեմն։ Գալուստ Անդրէասեան, զոր բաւական տաքիններ մեր մէջ ունեցանք՝ իբրև գրող և դաստիարակ, գերծ էր բոլորովին այս յեղօյեղուկ բնաւորութիւններէն, այս հնարամիտ դերակատարութիւններէն, աւելի՛ ուսումնասիրող մտքի տէր և լուրջ ու մէթոդիկ կերպով արտադրող մը ըլլալով։ Արեւելով սկսաւ իր գրական նախափորձերը և Մասիսով շարունակեց, պահ մը մնայուն խմբագիրնեւրէն մէկն ալ ըլլալով այս թերթին՝ անոր առօրեայ հրատարակութեան վերջընթերջընթին մէջ։ Փոքր հասակով, նուրբ մօրուօք, կարմրորակ այտերով ու խոնարհ երեւոյթով երիտասարդ մըն էր, երբ ճանչցանք զինքը. իր պարզասիրութենէն, իր համեստ խօսուածքէն, նոյն իսկ գաւառաբարբառէն բան մը չէր կորսնցուցած, հակառակ Պոլիս ապրելուն և օրուան գրագէտներուն հետ հաղողդակցութեան մէջ գտնուելուն։ Այդ անանգամուրթիւնը օր մը առիթ տուաւ Կ. Ս. Իւթիւճեանին՝ իր սուր ակնարկութիւններէն մէկը արձակելու անոր երեսին. «վարդապետի կամ Աստուածածնայ տօնի մը առթիւ, թերթը չպիտի հրատարակ»

ուէր և Գ. Անդրէասեան՝ իր գաւառաբար-
բաւին հետեւելով՝ սապէս ծանուցած էր.—
«Վաղը, տօն գլուխ, Մասիս չպիտի հրա-
տարակուի»: Յաջորդ առաւօտուն, Մասիսի
ծերունի արտօնատէրը, որ սրամտութեան ու
հեզնութեան մէջ միշտ երիտասարդ էր,
խմբագրատունէն ներս մտնելուն՝ իր կապոյտ
ակնոցներուն տակէն խոժոռ՝ բայց քմիծա-
ղով խառն նայուածք մը ուղղելով դէպի
այն անկիւնը ուր կ'աշխատէր Գ. Անդրէաս-
եան, «Ո՛ւր է նայիմ սա տօն—գլուխը» հար-
ցումին մէջ խտացուց իր դիտողութիւնը:
Անդրէասեան չիկնեցաւ, ու միւս ներկաները
չկրցան իրենց խնդուքը զսպել. բայց եղածը
կատակ մըն էր վերջապէս, մէկը այն անմեղ
կատակներէն զոր գրչի մարդիկը կ'ախորժին
իրարու ուղղելէ, իրենց աշխատութեան յար-
կին տակ, և գաւառացի խմբագիրը ինքն
ալ վարժուեցաւ իր կարգին խնդալու, ամէն
անգամ որ իր պաշտօնակիցները զուարթօրէն
կը յիշէին Իւթիւճեանի ննարած sobriquetն:
Պէտք կ'աւր կրկնելու այս մանրադէպը
զոր, իբր երկու տարի առաջ, Իւթիւճեանի
մահուան առթիւ՝ այս էջերուն մէջ պատմեց
անգամ մը Արամ Անտոնեան: Այն ատեն,
Գ. Անդրէասեան ողջ էր. հիմայ, երկուքն ալ
հողին մէջ կը հանգչին, հեզնող և հեզնուող,
կեանքի դառն հեզնութիւններէն մէկը
դարձնելով իրենց կենդանութեան օրերուն
այս փոքրիկ դրուագին վերջի ու մը:

Մուշեցի գրագէտ—դաստիարակը հարեւ-
անցի արտադրող մը չէր, ո՛չ ալ ափ ափոյ
աշխատող մը: Թողունք իր երկարաշունչ
ուսումնասիրութիւնները, գաւառէն ղըր-
կուած Պոլսոյ թերթերուն, նոյն իսկ այստեղ,
խմբագրատան տենդոտ մթնոլորտին մէջ,
ուր չատ անգամ է'ն գեղեցիկ էջերը վայր-
կենապէս կը գրուին, առաջին տպաւորու-
թեան տակ, ինք՝ ընդհակառակը՝ գիտական
միտք մը ի յայտ կը բերէր՝ հասուն դատո-
ղութեան մը միացած. իր զննութիւնները
ու քննադատութիւնները անձի, անհատի հետ
գործ չուէին. ինք գործին կը նայէր, ու
այնպէս կընդլայնէր իր տեսութիւնները:
Այս պարզուկ գաւառացին, այդ տեսակէ-

տով, ի՞նչ գեղեցիկ օրինակ մը կրնար ըն-
ծայել Պոլսեցի ու Իզմիրեցի գրող-
ներէ անոնց որոնք անհատականութեանց
չուրջը կը չարչրկեն շարունակ իրենց
գրիչը: Այսպէս, — թարմ օրինակ մը տուած
ըլլալու համար, — Արեւ. Մամուլի Պոլսական
անանուն թղթակիցը՝ Տիկին Զապէլ Սալ-
եանի գրական արժանիքին ու մեր մամուլին
կողմէ գտած ընդունելութեան շուրջը յա-
րուցուած վէճին միջամտելու փութկոտու-
թեամբ, կը գրէ թէ, Մասիսի խմբագրու-
թիւնը անո՛ր համար գովեր է մանկամարդ
գրագիտուհին, գրական — լրագրական կեան-
քի անծանօթ մնացած դրուագ մը պատմելու
առթիւ, որովհետեւ... անկէ գրական յօդ-
ուածներ և ճամբու տպաւորութիւններ ստա-
նալու հեռապատկեր մը ունի եղեր իր աչ-
քին առջև: Բայց նախկին Վաղինակը կը
մոռնայ թէ մենք Տիկին Զ. Սալեանը ներ-
կայացուցինք Մասիսի միջոցաւ՝ մեր գրասէր
ընթերցողներուն, այն թուականին ուր ինքը
այդ թղթակցակիցն պատուին չէր ար-
ժանացած դեռ և Զիթթէ-Սարաֆ ալ չէր
տեսած անոր քղանցքը: Երեք տարի վերջը,
համեստութեան դէմ չտեպեցինք յիշեցնել՝
քանի մը հակիրճ տողերով՝ թէ առաջին
զննատողներէն ու հրացողներէն մէկը ե-
ղած էինք «Սպասման սրահին մէջ» վիպա-
կին հեղինակուհիին, երբ այսօրուան գոռում
— գոչում հանողները կը քննադատեն և
ասիկայ՝ յօդուած ակնկալել է եղեր. ապա-
հովապէս. Արեւ. Մամուլի թղթակիցը ա-
սանկ gaffeեր չպիտի ընէր՝ եթէ արձակ
համարձակ ստորագրելու քաջութիւնը ունե-
նար. բայց դիմակին տակ՝ ամէն խեղկատա-
կութիւն ներելի է:

Ոչ նուազ ծիծաղելի է մեկնութիւնը զոր
կուտայ միեւնոյն պարոնը՝ Կոնքաւուներու
շուրջը մեր վերարժարած գրավէճին: Ուղիւ
ենք եղեր պարտաւորել Պէրպէրեան էֆ'ն՝
Մասիսի մէջ գրելու: Յարգելի ուսուցչա-
պետը, իր բոլոր արժանիքովը մէկտեղ՝ զոր
զննատողներու առաջին կարգին վրայ
գտնուած ենք միշտ՝ անմատչելի գրագէտ
մը եղած չէ մեզի, ինչպէս մեր բոլոր տա-

ղանդաւոր գրագէտները, սկսելով Զօհրապէն, և եօթը տարիէ ի վեր որ կը հրատարակենք այս թերթը՝ մէկէ աւելի անգամներ նուիրած է մեզ իր պատուաբեր աշխատակցութիւնը, զանազան առիթներով, երբ ներշնչում ու տրամադրութիւն ունեցած է։ Նոյն իսկ դեռ վերջերս, Մասիսի վերերեւման առթիւ, նոյն հաճելի խօստումը ստացանք իրմէ, իր շնորհաւորանքներուն հետ։ Առանկ ճղճիմ հաշիւներ ու փցուն մտածումներ ծնունդ կրնան առնել անո՞նց միայն խելապատակին մէջ, որոնք վարժուած են վարագոյրին ետեւ պահուելու ու անկէ արձակել իրենց մգլոտած գրչին ժանգոտած սլաքները։ Բարեբաղդաբար, վարագոյրը հինցած ու պատռած է այլ ևս, և վաղի նակեան դիմաստուներն ընդշմարուած է չատերէն։

Բայց քիչ մնաց որ, մեր առօրեայ վէճերը հեռացնէին զմեզ Գալուստ Անդրէասեանի սիրելի յիշատակէն, անոր նորափակ գերեզմանին շուրջն ալ շարունակուելով։ Հէգ զաւառացի գրագէտը, ինքն ալ, երբ Պոլիս կը գտնուէր ու կ'աշխատէր այս միեւնոյն գրասեղաններուն վրայ որոնք մաշած են ա՛լ գրչի պայքարներէն, գտնուած էր յաճախ միեւնոյն տխուր հարկին մէջ։ Բայց ինքը, անցորդ մը, հիւր մը, մրցակցական այն բիրտ յարձակումները ու աղտոտ հաշիւները չէր գտնէր իր դէմ՝ ինչ որ մենք վարժուած ենք կարդալու և տեսնելու ամէն օր։

Ու թերեւս, այս տաղտուկէն զերծ ըլլալուն, նուազ խոնջէնքով ու աւելի հանդարտիկ քունով մը կը ննջէ հիմակ՝ Զորոյ թաղի Ս. Աստուածածին եկեղեցիին շուքին տակ, որբանոցի բակին մէջ։

Ինչ սրտաշարժ էր յաւիտենական ողջերթի այն դամբանականը զոր Գ. Անդրէասեանի հողակոյտին վրայ արտասաներ է ուրիշ բնատոմարի գրագէտ մը, Գեղամը։— Ինքն ալ անտեսուած մը գրեթէ՝ հակառակ այնքան գեղեցիկ էջեր արտադրած ըլլալուն մեր թերթերուն մէջ, — և որ կըսկսէր սա փողովդական սրտառուչ տաղով.

«Ես զիս դրի հազար տարու, զափիլ եկաւ օրիկս մահու,

«Զիս կու զատեն ամէն բարու, կացէ՛ք բարով, բարեկամներ»։

Այդ բարեկամները, դասատուներ, եկեղեցականներ, քաղքեցի ու գեղացի համայնքը, և դպրոցական սաներ՝ որոնք ուսերնուն վրայ կը կրէին իրենց սիրելի գրագէտ—ուսուցչին դադաղը, մարտ 18ի չաբաթ առտուն, արեւով ողողուն գարնանամուտի օդով մը, ուր կեանքը այնքա՛ն հեշտ է, տարեր հողին յանձներ են վաղամեռ Գ. Անդրէասեանի հիւհած ու անշնչացած մարմինը։

Եթէ քաղքեցի ու աշխարհիկ բարքերուն դէմ մեղանչելու երկիւղը չըլլար, պիտի ուղէինք մենք ալ կրկնել անոնց հետ «Ողորմի՛ հոգուն» — ինչպէս կ'արձագանգէ Գեղամ, իր յուզարկաւոր տողերովը, Բիւզանդիոսի մէջ։

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ բարձր գնահատման արժանացաւ Յակոբ էֆ. Էսսեան՝ որուն շնորհունեցաւ Սանիէի աստիճան։ Էսսեան էֆ. թէ՛ իր ծանօթ վաճառական և թէ՛ իր բաղմաշխատ ատենապետը Կեդր. Վարժարանի ու Դալաթիոյ Խնամակալութեան՝ ընդհանուր յարգանք ու համակրանք կը վայելէ, եւ իրեն ընծայուած այս պատիւը հաճելի առիթ մըն է՝ զինքը շնորհաւորելու ջերմապէս։

Տ. ԲԱՐԹՈՒՂՆՄԷՆՈՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ծանօրապէս հիւանդ է Զատիկէն ի վեր, և թողատապէ կը տուռապի՝ ցրտառութեան հետեւանօք։ Տօքթ. Թորգոմեան էֆ., Տօքթ. Եղուարդ էֆ. Մասիս, Տօքթ. Տիգրան փաշա Պապան, Տօքթ. Խանճեան էֆ. և ուրիշ բժիշկներ առտու իրիկուն կ'այցելեն Սրբազան հիւանդին, իրենց ճարտար խնամքներն ու դարմանումները նուիրելով։ Ս. Պատրիարքը ամէն օր լուր կ'առնէ Ն. Գերապատուութեան վիճակին վրայ, եւ եկեղեցական ու աշխարհական ծանօթ անձնաւորութիւններ կ'այցելեն բնակարանը, ապաքինում մաղթելով պատկառելի եկեղեցականին։

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՅԻՆ ՄԵՌՆԵՐ ԳԱՆՈՒ ԵՒՆՈՒԱՆ ԲԱՌԱՎԻ ՄԵ ՂԵՐԱՅ

Ջրլա՛յ որ սոսկաս, կարծելով այնպէս
Թէ հոգիս ինձմէ խոյս տըլաւ հեռու,
Ե՛ս եմ այն միակ գըլուխն, ահա տե՛ս,
Որ չեմ նըմանիր ողջ գըլուխներու:
Ինչ որ ինձմէ դուրս կուգայ՝ չէ՛ տըխուր:
Տըխուրն՝ ողջերու օրէնքն ընդհանուր:

Եղաւ ատեն մ'ուր ե՛ս ալ սիրեցի,
Ե՛ս ալ բոչխնեցի վայելքի ողին:
Մեռա՛ծ եմ հիմա, ուղեորն զրացի,
Եւ այդ նըխարներս կը թողում հողին:
Թո՛ղ լեցուիմ գինւով, չըրթունքդ ինձ փարի,
Որդերն են անգութ, չըրթունքդ է բարի:

Լաւ է ինձ համար իմ մէջ պարփակել
Հիւթը պաղպաղուն խաղողի հատին,
Քան որդերու ջամբ ըլլալ անարգել
Կաւեայ փըտութեանց մէջ վայրավատին,
Կաւագոյն է ինձ բոլորչի ծոցէս
Աստուածըմպելին մատըռուակել քեզ:

Այս գըլուխն ուստի հանձարին ճաճանչ
Փամանակաւ դուրս կը թըռչէր անաստ,
Հիմա ալ թո՛ղ խայծ մ'ըլլայ նորասքանչ՝
Որ այլոց թոհիքին ընծայէ նըպաստ:—
Ուղեղն երբ գանկէն փախըստեայ լինի՝
Ինչ դնել անոր տեղ ազնիւ քան գինի:

Ըմպէ՛ այս նեկտարն, ըմպէ՛ գէթ՝ այսօր:
Զի երբ երկրի վրայ ոչ ևս ըլլաս դուն,
Եւ ինչ որ քուկդ է՝ իջնէ չիրմին խոր,
Թերեւս ըղբօսնող ապագայ մարդուն
Մատներն ըզքե՛զ ալ հողէն կորզելով,
Խրախճանքի ընկեր առնուն իրենց քով:

Այո՛, ինչո՛ւ չէ. զի սուղ այս կեանքում
Խոկացող բոլոր կենդանի գանկեր
Ա՛նչափ կը ծընին խորհուրդներ տըրտում,
Զի լաւ էր թէ ձեռք մը դանտնք փըրկէր
Չար կըրծումներէն որդին ու կախն,
Տալով անոնց կեանք մ'ազնիւ տակաւին:

ՊԱՅՐԸՆ

(*) Ծ. Խ.—Աշխատակից մը, որ արձակն ու ոտանաւորը հաւասար յաջողութեամբ կը գրէ: Մասիսի հրդ թիւին մէջ կարդալով Պայրընի սոյն բանաստեղծութիւնը զոր գրաբար թարգմանած էր Տիգրան էֆ. Ելքէնճեան, ներշնչուած ունեցեր է ինքն ալ գոյն աշխարհաբար ոտանաւորի վերածելու: Եւ ինչպէս պիտի դիտեն ամէն անոնք որ հեռաբարբոյն բաղդատութեան դնել սոյն կրկնակ թարգմանութիւնները, անիկայ ո՛չ իմաստներուն ո՛ր ալ ձեւին գեղեցկութենէն բան մը չէ կորսնցուցած ինչպէս մեր նախնեաց լեզուին՝ նոյն պէս ալ աշխարհիկ լեզուին վերածուելովը:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԷԶԵՐ

ՓՇՐՈՒԱՄ ԿԵԱՆՔ ՄԸ

Dr. Simpsonից

Յիշատակները որքան անայլ են, մանա-
ւանդ ձմեռ գիշերներ՝ վառարանին դէմ,
երբ հովը շատ անգամ անսովոր տրտմու-
թիւն մը կը նեղէ սենեակէդ ներս: Ու բե-
կորի մը պէս դոր յորձանքը կը քչէ ու կը
ռանի անկախ ու աննպատակ՝ միտքն ալ
տունց ճիգի կը թափառի անցեալին մշուշ-
ներուն մէջէն ծուլօրէն: Մարդ կը սիրէ բոլոր
այդ օրտի յուշերը, կը սիրէ բոլոր այդ տար-
տամ ու խաբուսիկ գիծերը անցեալին որոնք
կը վերածնին, կ'ուրուագծուին մտքին
առջեւ: Կան յուշեր դոր հին երգի մը պէս
մարդ իր յիշողութեան մէջ կը պահէ առանց
հասկնալու անոնց նշանակութիւնը, առանց
խորհրդածութեան, ու յանկարծ վերյիշումի
գիշեր մը անծանօթ ձայն մը նորէն կ'երգէ
հոն այդ հին երգը որ երկար տարիներ մո-
ռացօնքի սառեւերներով չըջանակեց ու աղօ-
տացուցեր էին:

Մշուշի ամպ մը ճեղքող տկար արեւու
ցոլքի մը պէս կ'անցնի յիշատակը: մերթ հին
մոռցուած դէմքեր են անոնք, մին ժպտա-
գին որ երջանկութեան երազին պէս կը
սահի, ուրիշ մը որ տառապանքի ստուերին
պէս կ'անյայտանայ մութին մէջ: Սիրուած
ձայներու արձագանքներ, դորս անակնկալ-
օրէն կը լսես հոգիիդ խորը՝ ամայի քարայրէ
մը ծնող հռուային պէս, գերեզմանի մը
փռէն ծորող հեծիւնին պէս:

Մոռցուած էջեր կիսանքի հետօրին որոնք
ալքիդ տոջեւ չսպասած մէկ վայրկեանիդ
կը բացուին, դեղնած թէեւ՝ բայց նոյն հին
հրապոյրով օծուած:

★ ★

Ինչ աղւար ու անմոռանալի երեկոյթներ
անցընել տուած էր ան ինծի, երբ ձմեռ գի-
շերներ վառարանին դէմ կը բոլորուէինք:

մէջտեղնիս ունենալով զինքը՝ թիկնաթոռի
մը մէջ կիսովին փրած ու անբաժանելի ձխա-
մորճը բերնէն տոկախ: Համակրած էինք
իրարու:

Բարի ծերունի մըն էր ան, բժիշկ տր-
ուեստով: Իր ալեւոր մագերուն հանդէպ ան-
հուն յարգանք մը ունէի սրտիս խորը,
յարգելէ աւելի կը սիրէի զինքը: Իրաւամբ
ան արժանի էր ամէն յարգանաց ու սիրոյ:
Ան մէկ անգամէն կրցած էր վառել մէջս
այն անուշ վերաբերումը որուն զաղտնիքը
միայն հոգիով խոնարհ՝ այլ իրապէս մեծ հո-
գիները գիտեն ունենալ:

Ան բժիշկ եղած էր ո՛չ թէ դրամ գիշե-
լու, docteur յորջորջուելու անամիտ դիտու-
մով, այլ շատ աւելի մեծ նպատակ մը ու-
նեցած էր, գերազանցօրէն վսեմ կոչում մը:
Իր կիսանքը դրամին ետեւէն կոյր արշաւ մը
ու սուտ փառքերու ետեւէն խելայեղ վազք
մըլէր եղած: Մի, ան տառապած էր, կըսէին:
Իր ընտրած ճիւղին համար: Բժշկութիւն:
արուեստ մը որուն հազարաւորներ կը հե-
տեւին, արուեստ մը որ՝ ուսմկացեր է ա՛լ:
Ո՛չ դրամին կիրքը, ո՛չ փառքին կիրքը,
ո՛չ համբուին կիրքը վառած էին իր կտոր-
քին տակ: Կիսանքը շատ տխմար բան մը
չպիտի՝ ըլլար եթէ անոր նպատակը արշաւ
մ'ըլլար դրամասիրութեան ետեւէն, փա-
ռասիրութեան ետեւէն:

— Կիսանքը, ըսաւ ինծի օր մը, տառա-
պանքով լեցուն այս կիսանքը, տղա, կ'ար-
ժէ՛ր միթէ ապրիլ այս գծուծ բաներուն հա-
մար: Աշխարհի մէջ ուր ամէն ինչ փուռ է,
ամէն բան վաղանցուկ, սո՛ւտ են վայելքը,
սո՛ւտ՝ երջանկութիւնը որ տառապանքով
կը ծնի ու տառապանքով կը մեռնի... ու
այս բոլոր խաբուսիկ ստուերներուն մէջ եթէ
կայ հաստատուն ու իրական բան մը, այդ
ալ Զարգացումն է, Բարութիւնն է, Կիսանքը
այս երկու սկզբունքներուն համար միայն
կ'արժէ ապրիլ: Տգէ՛տը, տխմարը ոչինչ են,
մինչդեռ գիտունը անհունութիւն մը, իսկ
բարին՝ անմահութիւն մը. եւ եթէ բժշկու-
թիւնը ընտրեցի ինծի ասպարէզ՝ միայն ու
միմիայն այդ սկզբունքներուն իրազորման

համար էր: Եւ յիրաւի, որ ասպարէզին մէջ մարդ աւելի դիւրութիւն և հակամիտութիւն ունի գիտնապէս դարգանալու ու հոգեպէս ուռճանալու՝ քան բժշկութեան մէջ: Ո՛ր արուեստ հիւանդին կը շնորհէ կեանքը՝ մեծագոյն բարիքը՝ եթէ ոչ բժշկութիւնը դարձեալ: Այս նկատումներով էր որ բժիշկ ըլլալ որոշեցի, հոգեբան բժիշկ մը:

Ապրիլի գեղեցիկ գիշեր մըն էր. անուշ ու մեղմ հովիկ մը սենեակին բաց պատուհանէն ներս կը բերէր ծովուն սիւզը:

Օրուան լրագիրներէն մէկը դեռ ձեռքէս էր, որուն մէջէն հետաքրքրաշարժ սիւնակ մը կարդացած էի իրեն: Երկուքնուս ալ նայուածքը պատուհանէն դուրս՝ կը թափառէր մութին մէջ ու ականջ կուտայինք հետզհետէ հեռացող ու անհետացող ձայներուն:

Երջանիկներուն համար աղւորացած գիշեր մը, որուն դիւթանքներուն տակ ամէն բան կ'աղւորնար, իսկ տրտմաբոյր գիշեր մը անոնց համար որոնց սրտին խորը բաժանումի կարօտը, տիրութեան շուքը կը ձգէ պայծառ ճակատնուն վրայ: Ու թերեւս ատոր համար էր որ խոր հառաչ մը կը ցնցէր մերթընդ մերթ ծերունի բժիշկին կուրծքը, տեղի տալով սա խօսքերուն.

— Not lost but gone before . . .

Դիմացի եզերքը լոյսերը կը պլպլային, հալելով արցունքի կաթիլներու պէս՝ մութ գիշերին քողէն ծծուած: Թայմզ մութ կանաչութիւն մը հագած՝ կը հոսէր վիժանուտ ու իր արեւուն վրայ տիրող խաւարին թանձրութիւնը կը բծաւորէին հեռուն պլպլացող լապտերները: Առաքաստանաւերուն որոնք քով քովի շարուած մեղձօրէն կը ծփային քնացող ջուրին կուրծքին վրայ՝ հսկայ կայմերուն ծայրը կախուած լապտերները կը տատանէին լուսնի աղօտանքին մէջէն:

Սուր ճիչ մը հեռուններէն յանկարծ կը վերաւորէ գիշերին լուրթիւնը. շոգեկառքի մը երկարաձիգ սոյն է, պահ! ո՛ւր տեղերը կը տանի ան մարդուն երեւակայութիւնը...

Աշտարակին մեծ ժամացոյցը հանդիսաւոր ու դաժան ձայնով մը կը հնչէ:

Թափրացած այդ երկար անջանքէն, երկար գինովութենէ մը արթնցողի մը խոնջէնքով ոտքի կ'ելնեմ թօթուելով վրայէս այն թաց խոնաութիւնը որ յատուկ է բրիտանական մթնոլորտին:

* *

«— Իր անփայլ ու ջղաբեկ նայուածքը մինչև այսօր չեմ կրցած մոռնալ: Նայուածք մը որուն մէջ չարչկող իրականութիւնը անցած երազ արերու յետադարձութեան մը անկարելիութիւնը կուլար: Իր ճակատը որուն վրայ մահուան դալուկը կը ծաւալէր հետզհետէ, ծածկուած էր խորշումներով որոնց մէն մի ալքը անցեալէն բրցուած վշտահալ էջ մը, տառապանք մը կ'արձանագրէր: Իր յուսահատի գալարումները ո՛հ աչքիս առջև են տակաւին, անցնող, մարելու սահմանուած արեւու մը պէս որ մօտակայ մեծ ստուերին հետ կը կռուի օդիկ օդիկ:

Երանաւէտ ու անխառն չող մը կար սակայն որ իր մատաղ սրտին մթաստուեր անորոշութիւնը կրնար առկայծել, երջանկութեան ծիծաղը հնչեցնել իր բեկբեկ հոգիին, կարեկցութեան սպեղանիով կենդանացնել անտարբերութեան վէրքը, բայց ինք մերժած էր այդ չողը, Սրտի մը տաքուկ բոցը:

Սրտակից միակ բարեկամս եղած էր անտանս բարեկամը, քաղցր խորհրդատու, իրեն համար ոչ ես ու ոչ ալ խեղճ կինս գաղտնիք մը չունէինք: Մեր ուրախութեան մասնակիցը ու մեր վիշտերուն կիսողն եղած էր ան: Ան հանդիսատես մը եղած էր իմ կեանքիս, ընտանեկան ջերմին բոյնիս յարաժամ այցելուն եղած էր. բայց չեմ գիտեր ինչո՞ւ ան չէր ուղած ինծի պէս իր հէք գլուխը երդիքի մը տակ պատսպարել, աշուոր մթնոլորտ մը ստեղծել, ու ինչ և մտածում հեռացուցած էր զինքը Սիրոյ հաստատուն ու ապահովի արեւունքէն:

Սակայն հիմա անոր անձկագին ու կարօտալից նայուածքը յուսահատօրէն կը հետապնդէր այն կորսուած արեւնքը որուն ալ ես հասնելու անկարելիութիւնը հոգիին ու իր վերջին վայրկեանները կը դառնացնէր:

Ձեի կրնար միթիւրեւ զինքը ու պատմի:

երեսին օրհասը կը քրտնէր. տաժանելի օրհաս մը... կրնայի չափել իր կօկիծին խորութիւնը ու ատոր համար քաջութիւնը չունեցայ սփոփիչ խօսք մը ըսել, քանի որ ատանկ բառ մը չատ անգութ հեգնանք մը պիտի թուէր իրեն ու յորդել տար իր ցաւերուն բաժակը: Խեղճ Մօրիսըն... աշխարհիսկ կարծես երես դարձուցած էր իրեն:

Գիշերուան մութը որ պահ առ պահ կը յառաջանար, մաքին հանդարտութիւնը կը պղտորէր: Կըզգայի թէ բնութեան կենսաբաշխ երակը ալ իրեն համար կամաց կամաց կըսկսէր բարախելէ դադարիլ:

Ինչ տխուր վախճան պատկերացնող տեսարան:

Այլ սակայն հրեշտակային բազուկ մը կար որ կրնար զինքը դուրս քաշել ցնորքներու, թախծութեան շուքերու ձորէն իր խոշտանգուած մարմինը. այլ սակայն հիմա հեռու այդ յոյսէն որ գերազոյն վայելքի մը իրաւունքը կուտար, դատապարտուած էր քառսին կգերքը, անկողմին շուրջը քաշքշել զիլլի անհունօրէն երկար ճամբաներէն՝ իր մէջ ապրելու խոնջէնքը, ինքնալլկումը...

Դասալիք մըն էր ինք՝ որ կրցած էր իր սիրտը գերեզմանի մը մէջ դնելու ու հոն ողջ ողջ խօդօթօրէն մահացնելու քաջութիւնը ու կամքը ունենալ: Ան կրցած էր ցամքեցնել Անապատիէ կենսատու Ովասիսը, տարածութեան լուսաշող կէտը, բրցնել չղթային օղակը, մինչ կրնար անապատը ամբողջ Ովասիսի փոխել, կէտը՝ համայն տարածութեան, իսկ օղակը ամբողջ չղթայի:

Աստուած թերեւ զա՛րկած էր իրեն, զի Սէրն ուրանալով զԱստուած ուրացած էր...

Ու ան այսպէս՝ հոգին հանգիստի արշալոյսի մը մաշող կարօտովը ծարաւի ու տանջող անստուգութիւններով լեցուն, վերջալոյսին հետ կը նուաղէր աշնան տխուր այդ իրիկունքը...» —

Բարի ծերունին լռեց. գլուխը վար ինկաւ ու որոշապէս նշմարեցի՝ մութին մէջէն՝ որ արցունքի երկու խոշոր կաթիլներ կը հալէին այտերէն վար:

Այս եղած էր թերեւս խեղճ Տօքթորին խիղճը պղտորող միակ մտածումը ու միակ ցաւը:

Իցի՛ւ թէ իր տարաբաղդ բարեկամին հոգին չկարենալ բուժելուն ցաւը խռոված չըլլար իր վերջին վայրկեաններուն անդորութիւնը:

ՀՐԱՆՏ Տ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ ՄԱՂԸ

Յաւալի գոյժ մը հասաւ շաբթուս սկիզբը: Այրի Տիկին Նուպար փաշա մեռեր է ի վէ՛լէյ (Զուիցերիա) ուր կը գտնուէր օդափոխութեան ու կազդուրման համար: Ողբացեալ Տիկինը քոյրն էր Արրահամ փաշայի, և իր ազնուական ծագումովը, կենցաղագէտ ձիրքերովը ու բարեբարութեամբը բոլոր զինքը ճանչցողներուն ակնածանքն ու համակրանքը կը գրաւէր: Իր մահը խոր սուգի մէջ կը թողու Նուպարեան գերդաստանը, որուն պետին՝ Պօղոս փաշա Նուպարի կը յայտնենք մեր ցաւակցութիւնները, ինչպէս նաև Երամեան և Ապրօ գերդաստաններուն:

Եգիպտոսի առաջնորդ Տ. Մկրտիչ Ծ. Վրդ. Աղաւնունի՝ Դահիթի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյն մէջ հոգեհանգստեան պատարագ մատուցեր է, որմէ ետք հանդիսաւոր պաշտօն կատարուեր է հանգուցեալ Տիկինոյ յիշատակին: Արարողութեանց ներկայ գտնուեր է սգակիր որդին՝ Պօղոս փաշա, իր Տիկինոյ, որդւոյն Առաքել պէյի և ընտանեկան բոլոր անդամներուն հետ: Եկեղեցին լեցուած էր ազգայիններու բաղմութեամբ և օտարազգի ծանօթ անձնաւորութիւններով որոնք, ժամերգութիւններէն վերջ, իրենց վշտակցութիւններն յայտնեցին:

Ս. Պատրիարք Հայրը ցաւակցական ու մխիթարական գիր մը ուղղեց առ Պօղոս փաշա՝ իր բարեյիշատակ Մօրը մահուան առթիւ:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԴԱՍԱԻՈՐՈՒՅԻՆ ՏԸ ԿՕՆԳՈՒՌՆԵՐՈՒ ԵՐԿԵՐԸ

(ԵՐԿԵՐԸ ԵՐԿԵՐԸ)

Ինչպէս ըսինք նախապէս, Երկրորդ դասին պատկանող վէպերն են, Ժեռմիքի Լեռնաքո, Ռեմե Սօքրեմե և Քոյր Ֆիլոմեն, որոնց գլխավոր նկարագիրն է ոճի յարաբերական ողորկութիւն մը՝ որով քայլ մը աւելի մօտենալ կը թուին դասական կանոնաւորութեան։ Այս տեսակէտով, ոչ նուազ ընտրելի և ազնիւ է նաև իրենց հատորը՝ որ կ'անուանուի Գաղափարներ և Զգացողութիւններ, այսինքն՝ որը օրին արձանագրուած տպաւորութիւններ կեանքէ և ապրելու փորձառութեան։

Ասոնց բոլորովին հակոտնեան է, իբր ոճ, Տիկին Ժեռմիքի, հեղինակներուն վերջին գրած վէպը, որուն մէջ ամէնէն աւելի կը ցայտեն ոճի արտակարգութիւնները, նորահնար իմաստները, բառերու արտասովոր զուգակցութիւնները, որոնք մինչև աստիճան մը կը վրդովեն ողորկ լեզուի մէջ կիրթ անձանց խղճմտանքը։ Գլխաւորաբար այս գրքին մէջն է որ — Ժիւլ Լըմէթի բացատրութեամբ — հեղինակները «կը խանգարեն մինչև հիմայ ստացուած լեզուին բոլոր սովորութիւնները, ճանչեցնելու աստիճան կը պրկեն և կը բռնադրօսեն լեզուն»։

— «Ուրիշ մտածուք չունին, — կ'աւելցնէ յարգելի քննասէրը — այլ միայն նկարագրել։ Փռազը կ'երթայ որքան որ ինքնին կրնայ երթալ։ Բերականներու խղճահարութիւններն անծանօթ են անոնց»։

Այս պատճառաւ է որ ուրոյն կարգի մը, այսինքն երրորդին մէջ դասեցի Տիկին Ժեռմիքին՝ ուր ամէնէն աւելի ի յայտ կուգան հեղինակներուն թերութեանց չափազանցութիւնները։

Այս այսպէս ըլլալով, մէկը որ փափաքէր հայերէնի թարգմանել տը կոնքուռ եղբարց վէպերէն, պիտի լքանէր անպատճառ Առա-

ջին և Երրորդ դասի երկասիրութիւնները. վասն զի, առոնք, ի՛նչ իբր նիւթ, թէ՛ իբր ոճ, բոլորովին անյարմար են մեր բարուց, մեր մտքին, մեր լեզուին։ Եւ այս պայմաններն այսպէս ծանօթ ըլլալով, խոհականութենէ հեռացած պիտի ըլլայի՝ մատչելով այս արգիւտած պտուղներուն։ Մինչդեռ, երբ ասկէ երեք տարի առաջ, առիթն ունեցայ անգամ մը դեռ կարդալու այս գործերը, անգամ մը դեռ հաստատուեցայ կ'արծիքիս մէջ թէ մեր, Հայերու տեսակէտով, կարծէր միտք յոգնեցնել և ժամանակ վատնել միմիայն Ժեռմիքի, Ռեմե, և Ֆիլոմեն անուն վիպասանութեանց։

Ընտրութիւնս պարտէր կեդրոնանալ այս երեքին վրայ, և չվարանեցայ։ Անձնական խորին տպաւորութիւն մը, որ տարիներուն սահելովը չէր անհետացած ինձմէ, և զոր քաղած էի առաջին ընթերցումէս, գաւառաց մէջ, ասկէ տամբնչինդ տարի առաջ, վճռական եղաւ որոշմանս վրայ։ Հօրենական մօտիկ մէկ ազգականիս, խիստ դեռատի աղջկան մը վաղահաս մահը, կրած սրտամկիկ հիւանդութիւնը, հօրը յուսահատութիւնը, այս ամէնը զուգադիպած էին առաջին ընթերցմանս վայրկեանին և ես, հեռուէն, այդ դժբաղդութեանց մէջ կրկնուած կը տեսնէի երեւակայութեամբ՝ Ռեմեի նկարագիրը, հիւանդութիւնը, մահը և Պ. Սօքրեմեն։

Քաջարի աղջիկ մըն էր, այդ վաղամեռիկը, անդդիական դաստիարակութեամբ կրթուած, Ռեմեի պէս մանչ — աղջիկ մը, անոր պէս չփացած մը հօրմէն, անոր պէս եռանդոտ մը, անոր չափ խորշող մը նշանուելէ ու կարգուելէ։ Բաց աստի, լաւ ձի հեծնող, երկար չրջադայութեանց դիմացող, դաշնակի վրայ կիրթ։ Ունէր սենեակ մը որ պիտի յիշեցնէր Ռեմեին, որուն մէջ կային անհամադրի բազմաթիւ առարկաներ ու զարդեր, տղայութեան խաղալիքներ և բիւրոյնցութիւններ, ձիու մօրակ, չինական հովանար, Ծնունդի թուղթեր (Christmas-card), և դեռ ինչեր։ Կը բաւէ ուշադրութեամբ կարդալ այս ամէն մանրամասնութիւնները Դեռ Թիս Երգագործարին մէջ (էջ 173)։

Եղբայրացիներու համար պիտի ըսեմ թէ պատահարին բերմամբը չէր որ թարգմանցի այս գործը, այլ ընտրութեամբ մը, դատուած, մտածուած, և որուն մէջ — ինչպէս ըսի — վըճառական աղբիւրներուն ունեցան ընտանեկան տխուր՝ բայց համակրելի յիշատակներ:

Ընտրութեանս կարեւոր շարժառիթներէն մէկն էր, նաեւ, վէպին նիւթը որ շատ յարմար է մեր միջավայրին, մեր բարքերուն, մեր ընտանեկան առօրեայ մտմտութիւն: Թերեւս չի գտնուէր լաւագոյն վէպ մը՝ որ աւելի շատ համապատասխանէր այն յաւիտենական հարցին, որուն շուրջը կը դառնայ սիրտմաշուք, մտահոգութիւն տուող և նոյն իսկ երբեմն ալ ընտանեաց հանգստութիւնը վտանգի դնող (սնդիւր մը, աղջիկ ու մանչ զաւակ կարգելու գործը):

Դիտելի է նաեւ թէ իրարմէ տարբեր միջավայրի և տարբեր բնութեամբ վէպեր են Ռքնէ և Ժեռմիքի: Այս վերջինը, Germinie Lacerteux, կը զեղու ստորին մարդոց խօսակցութեամբը, աղախին, դռնապան, խանութպան, գործաւոր, ներկարար և ուրիշ արհեստաւորներ, հիւանդանոցի և թաղման մանրամասնութիւններ, որոնց իւրաքանչիւրին առթիւ կիրարկուած է յատուկ ոճ մը, պարագային յարմար խօսելու բուն կերպը, հոգ չէ թէ այդ կերպն ըլլար քիչ մը գռեհիկ և յաճախ առկօ բռնեբուն միջամտութեամբ: Այս մարդիկ կը գործածեն փողոցի այն մասնաւոր լեզուն. որ այնքան ճոխ է, այնքան վառվռուն, այնքան պատկերիչ, և ուրկէ, դժբաղդաբար, բողբոջվին զուրկ է մեր հայերէնը: Եւ ոչ իսկ հոգ տարած ենք գնահատելու անոր արմէքը՝ որ բնաւ արհամարհելի չէ: Փողոցի այս բարբառին պակասութիւնն է, մեր մէջ, որ մասամբ ապարդիւն կ'ընէ Ժեռմիքի թարգմանութիւնը: Ըսել չէ թէ չի կրնար թարգմանուիլ մաքուր հայերէնի: Կրնայ. բայց արդիւնքն անհամ կ'ըլլայ. Կոնգրեսեան դրոշմը կը կորսնցնէ. բուն վէպին պատճառած զգացողութիւնը չարաչար կը նուաղի: Հոմերոսի ֆրանսերէն թարգմանութեանը կը դառնայ, Մատամ Տօօրէի գրին տակ, Ժէ դարու գաղղիական դահ-

լիճներուն և արքունիքին աղնուապետական, վայելուչ և յարգալից ձեւերովը խմբագրուած: Պէտք է ընդունիլ թէ ամէն դար իր ոգին ունի և թէ անոր ոգւոյն վրայ կը ձեւուի ու կը կերպարանաւորուի լեզուն: Մերինը դեռ կը կրէ եկեղեցւոյ օրհներգութեանց մրմունջը, աղօթքի և փառաբանութեան հանդարտութիւնն ու խաղաղութիւնը, հոգեղմայլ խորհրդաւորութեան մը տարապատկիւններ:

Ներկայ դարս, վաճառականութեան, ճարտարարուեստի և գիտութեան դար է, և պէտք է հաւատալ սոսկմարտութեան թէ վաճառքներու փոխանակութիւնը իրեն հետ կը բերէ դադափարաց փոխանակութիւնը, և թէ որքան փոփոխուին դադափարները՝ այնքան կը յեղաշրջի լեզուն իր կաղապարներուն մէջ:

Օտար լեզուէ թարգմանութիւնները մեծապէս կը նպաստեն մտային այս շրջափոխութեան, և մաղթելի է որ մեր լեզուն հասնէր այն վիճակին, այն զարգացման, այն ժողովրդականացման որոնց շնորհիւ կարելի ըլլար եւրոպական կաղապարներու վրայ ձուլել Մանէթ Սալամոնի, Ժեռմիքի Լաուրէօի նման երկասիրութիւններ, ժողովրդէն սիրուած, ժողովուրդը հոտող: Մինչև այն օրը, այս կարգի գիրքերու թարգմանութիւնները — եթէ փորձուէին — զուրկ պիտի ըլլային զրական արժէքէ, հայերէն լեզուի, հայ մասունագրութեան տեսակէտով:

Հակառակ Ժեռմիքի միջավայրին, Ռքնէ Մօքրոնիքին ընտիր է, անձինքը բարեկիրթ են, ընտանիքները դաստիարակուած և շատ քաղաքավար են, թէև ամէնքն ալ կը պատահանին միջակորեարի: Անոնք կը խօսին բաւական ողորկ և խիստ հաճելի գաղղիերէն մը, որ ոչ վսեմ ոճին տաղտուկն ունի, ոչ գռեհիկ գաղղիերէնին ստորնութիւնը: Այլ հոն առհասարակ կը տիրէ բարեկիրթ անձանց բնատեկազմ պարզ, յստակ, անպաճոյճ, սրամտութեամբ լի, յաճախ հատու և կտրուկ լեզուն, որ բուն աղբիւրէն կը բխի ինքնաբերաբար, առանց ձիգի, առանց սեթեւեթի, առանց նախապատրաստութեան:

Իրական գոհութիւն մը կը զգամ մտածե-

լով թէ սխալած չեմ ընտրութեամբս: Այս գաղափարս զանազան առիթներու մէջ մէկէ աւելի փորձերու ենթարկուեցաւ, և դարձեալ վերածուեցաւ հաստատութեան մը: Հատորիս վերջին մասին մէջ աւելցուցած եմ գաղղիացի առաջնակարգ հրապարակագիր — քննասէրներուն դատողութիւնը՝ տր կօնգուռ եղբարց գործերուն վրայ: Պէտք է արդեօք որ կրկին յիշեցնեմ իմիւ Զօլայի կարծիքը՝ որուն համեմատ՝ «Գրելով Ռեմե Մօքրեկը» ժեռմբնի Լասեռ» էօյէ վերջ, Պ. աը կօնգուռ կը մօտենար բարձրագոյն կարգերուն՝ ժողովրդական դասէն վերջ, և գլուխ — գործոց մը կ'արտադրէր գլուխ — գործոցէ մը վերջ...» (էջ 286)

Ընտրութիւնս կը վերահաստատուի նաև գաղղիացի քննասիրաց լաւագոյններէն՝ Ժիւլ Լըմէթի հետեւեալ վկայութիւններով.

— «Ռեմե Մօքրեկի հիանալի (ravissant) գիրք մըն է, գտնուած գիրքերուն ամէնէն աւելի հանճարեղներէն (spirituel) մէկը»:

— «Զի մօռնանք թէ Պ. Պ. աը կօնգուռներու վէպերէն երկուքը կամ երեքը միայն պաշտպանութեան կը կարօտին, Ժեռմբնի, Ռեմե և Քօյր Ֆիլմեմ. վասնզի չեն պարուհակեր նորօրինակ խոտորումներ»:

— «Բայց երբ մէկը խօսի աը կօնգուռներու ոճին՝ վրայ, պէտք է որ զանազանէ անոնց գիրքերը: Քօյր Ֆիլմեմ, Ռեմե և Ժեռմբնի ողորկութեամբ գրուած են»:

— «Այս ամէնէն վերջ, կը մնայ ընել սա հարցումը. Պ. Պ. կօնգուռներուն երկը պիտի վայելէ՞ տեւականութիւն: Ռեմե Մօքրեկն, առ նուազն, շատ կարող է տեսելու: Անոնց վէպերուն մէջէն՝ այս է զօր ցախ պեօֆ է կարդացնել ափսոսանքներու (profanes):

Համոզուեցայ որ թարգմանութիւնս չարունակեր նիւթական մեծ յաւանքը կամ անագին անմտադրութիւններ, որոնք սովորաբար դիտուած են մինչև այսօր լոյս տեսած թարգմանութեանց մեծ մասին մէջ: Բաժին հանելով մարդկային սխալականութեան, մնացածը՝ իբր թարգմանութիւն, երկրորդական դիրք պիտի չբռնէ աշխարհաբար լեզուով կատարուածներուն մէջ: Այլ ինչ հարկ կայ խօսիլ այս կէտին վրայ, աւելորդ կրկնութիւններով: Արդէն բացուեցաւ հանրային վիճարանութիւնը և ամէն բան յայտնուեցաւ:

— «Քննադատութեան մէջ — կըսեն աը կօնգուռ եղբարք, իրենց Շառլ Զրմայի ա. նուն վէպին մէջ (էջ 121), — երկու տեսակ քննադատներ կան. անոնք՝ որոնց միտքը աւելի վեր է և անոնք՝ որոնցը աւելի վար է իրենց դատած գործէն: Առաջինները կը գովեն կամ կը պաշտպանեն իրենց կարողութեանը, ծանօթութեանցը, զօրութեանը չափին մէջ, յաճախ իրենց խղճին անմեղութեամբ, երբեմն ալ իրենց նախանձին բեր. մեռնելով...»:

Միակ մաղթանքս էր որ՝ իմ գրքիս քննադատները չպատկանէին այդ երկրորդ տեսակին:

Թարգմանիչը ուրիշներէ շատ աւելի լաւ գիտէ, բնականաբար. թէ ինչ բանի վրայ կը կայանայ իր գործին բուն և գլխաւոր դժուարութիւնը: Եւ, ասոր համար է որ դարձեալ պիտի հարցնեմ թէ յաջողած եմ վէպին ճշմարիտ sensation, գագոողութեան տալու, յարատե մնալու ընտանեկան այն մաքուր և ողորկ ոճին մէջ՝ զոր մենք, Հայերս, կատարեալապէս ստացած չենք, հակառակ այսքան դարերու մեր մատենագրութեանը: Վասն զի քննադատեմ. գուռ քննադատեմ մաքուր լեզուի մը մինչև այսօր տիրացած չենք: Ինչ որ ջանացած եմ միշտ ընելու, որքան կրնայի, այն է՝ խոյս տալ հսկողութեան (solennel) ոճէն, որ այնչափ շատ տաղտկայի է. ինչպէս նաև գոհեմ լեզուէն՝ որ — հարկ է ըսել — այնչափ շատ խառնուած է մեր ընտանեկան խօսակցութեանց ոճին:

Այս կէտերը եղան, ահա՛, թարգմանութեանս գլխաւոր խոշնդոտները: Ասոնք են բուն վիճարանութեան կէտերը:

Կը մնայ ինծի յուսալ որ այս ընդարձակ լուսաբանութիւններն՝ ոգտակար առաջնորդ մը պիտի ըլլան անոնց՝ որ պիտի փափաքին չահագրգռուիլ գիրքովս, լրջօրէն քննել զայն և ի հարկին դատել անդամ մըն ալ: անաչառութեամբ և առանց կողմնակալ մտքի: Գալով ոճի, ներդաշնակութեան, և ասոնց նման կէտերու աւելի սեղմ վերլուծման մը, ինչպէս նաև դասական լեզուին վրայ կօնգուռներու դաւանանքին, ասոնք պիտի կարենան կազմել նոր ուսումնասիրութեան մը շատ յարմար ատաղձը՝ զոր պիտի կիրարկեմ վերջին յօդուածի մը մէջ:

Գ. Բ. ՄԱԼԽՍՍ

ՖՐԱՆՍԱՅԵՆ ԴԵՊԻ ՊՐԱԶԻԼԻԱ

(ՏՈՒՔՔ. ԱՒՈՐԱՆՔԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ Ը)

Չպիտի ուղեմ սակայն պատմելիք անց-
քերս երկարաձգել, արտայայտելու համար
բովանդակ բանաստեղծութիւնը այդ հաղ-
ուազիւտ վայրկեաններուն ուր, իմ ծանր
վիշտերուս հետեւանքով, միահաղոյն կըմ-
բռնէի հաճոյքը և տրամութիւնը՝ դէպի
այդ խորհրդաւոր Արեւմուտքը մխրճուելուս,
հեռու Բարիզէն, հեռու ընկերականութենէ,
հեռու ամէն բանէ :

Դժբաղդաբար, այդ հրապուրիչ վայր-
կեանները կարճատեւ կը դառնային՝ պառոն
տը Կռավալի երեւումովը նաւուն վերնայար-
կին վրայ ուր, ամէն անգամ, խորհրդաւոր
և կասկածելի մարդու դերեր կատարող դե-
րասանի մը տպաւորութիւնը կը թողուր
վրաս :

Ամէն մարդու նման չարժեքու և խօսելու
իր դուռնաւորութեանցը հակառակ, Ամպիլիւ
թաւրոնին բեմին վրայ ներկայացուող խա-
ղերէն մէկը խաղալու երեւոյթին ունէր, ուր՝
վերջ ի վերջոյ՝ մեղապարտը կը պատժուի
և առաքելութիւնը կը վարձատրուի : Ես չի
կրցայ բնաւ վարժուիլ իր ընթացքին և
տարտամօրէն կըսպասէի թատերախաղին
վերջաւորութեանը, բեմական անակնկալին :

* *

Այդ իրիկունը, Կռավալիներու գերդաս-
տանին ժառանգորդը արտասովոր կերպով
զուտրթ երեցաւ : Երկու անգամ դաշնակին
առջև անցաւ, տենդաքին մատներով եղա-
նակներ ածեց, թէև ոչ մեծ յաջողութեամբ :
Պառնուհին, գորովալից կերպով անոր ուսին
կրթնած, մտազբաղ կերպով չրթունքներուն
ծայրովը կը հետեւէր մեղեդիին, և երբեմն
ալ, յանկարծ, իր գեղեցիկ ձայնովը սիրերգ
մը երգելով կը թնդացնէր ծխարանը, մինչ
իսրայէլի նորահասներուն մէջ՝ նաւաստիները

հմայուած կը մնային գեղանի պարիկին եր-
գուածքէն :

Ելեկտրական լոյսին տակ՝ երիտասարդ
ամուրը կը պատկերացնէր սիրային զոյգ մը
որ այդ կարգի նկարներու մասնագէտ ար-
ուեստագէտի մը համար շատ հրապուրիչ
նիւթ մը պիտի ընծայէր, և ես, իմ մասին,
չատ ցաւած եմ թէ ինչո՞ւ չի կրցայ՝ անոնց
վաղանցիկ երջանկութեան այդ վայրկեան-
ներուն՝ լուսանկարն հանել դաշնակահար
երիտասարդին ու քաղցրաձայն երգչուհիին,
իրենց այդ դիրքին մէջ :

Վերջին սօթերը արձակուելուն, պառոնը
իր ակնոցը կը տեղաւորէր և պառնուհին՝
մատակ առիւծի մը պէս՝ իր բաշը կը ցնցէր
սև խոպոպիկներով զարդարուն :

Ժամը իննին միջոցները, ընթրիքէն ետքը,
Պ. տը Կռավալի դէմքը մռայլ երեւոյթ մը
առաւ : Ակներեւ մտահոգութիւն մը, անդի-
մադրելի կերպով, զինքը կը մղէր իր խցիկէն
դէպի կամրջակը, նաւապետին մօտ : Դէպի
ինձի յառաջացաւ, և առանց նախաբանի,
իր կեանքը ճնշող գաղափարէն հալածուած,
ըսաւ ինձի. «Տօքթէօ՛ւ, կը շնորհաւորեմ
դձեզ՝ ձեր անայլալ ընթացքին համար :
Անփոյթ կեանք մը կ'անցունէք և վաղուան
վրայ չէք մտածեր : Երջանկութիւն մըն է
այս, որուն կըղձամ» :

Փորձեցի քիչ մը կազդուրել այս խռոված
բնաւորութիւնը. «Ինքզինքնուդ տէր եղէ՛ք,
պառն. ջղաքրդիւ մը չէք դուք» :

—Ո՛չ, փառք Աստուծոյ, եւ գաղափարը
չունիմ այդ դժբաղդութեան վրայ որ այն-
քան տոկուն բնաւորութիւններ ու արիա-
սքրտութիւններ կ'ոչնչացնէ իրենց սաղմնա-
յին վիճակին մէջ : Բարեբաղդ եմ իմ նա-
խահայրերէս ժառանգած ըլլալուս տոկուն» :

հոգի մը: Բայց, միեւնոյն ժամանակ, անոնց թխալ սկզբունքները ժառանգած եմ և դառնութեամբ կը կրեմ անոնց բեռը: Եթէ ծընողքս չըլլար, ես աշխարհի երջանկագոյն մարդը պիտի ըլլայի: Բայց հանդարտ չեմ կրնար ապրիլ: Այնպէս համոզուած եմ որ այս սոսկալի մարդիկը ինծի դէմ դժուարութիւններ պիտի հանեն և թէ հեռու չէ այն ժամը ուր իրենցմէ լուրեր պիտի առնեմ:

— Գէթ այս իրիկուն և վաղը, կրնաք հանգիստ մնալ, պառն: Ազատ ծովուն վրայ, ձեր ընտանիքը չի կրնար ձեզի բան մը ընել: Կեանքը քաղցր է շոգենաւին մէջ: Եւ տիկին Պառնուհին...

— Օհ, ան սքանչելի կին մըն է, և առանց անոր, ապահովապէս...

Պառնը չաւարտեց իր խօսքը, բայց գորովաբան անհուն զգացում մը նկարուեցաւ իր նայուածքին մէջ:

Յետոյ, իր սիրտը բանալու պէտքէն մղուած, հարցուց ինծի. «Ըսէ՛ք, խնդրեմ, տօքթէօն, ինծի հետ մնալէ կ'ախորժի՞ք»:

— Պարագաներէն կախում ունի, պատասխանեցի:

— Ինչ ամիս, տարի մը, կուզէ՞ք ինձ ընկերանալ: Իմ նպատակս է, Ամերիկա ցամաք ելլել, Մօնթէվիտէօ երթալ, նոր շոգենաւ մը վարձել և դէպի Ափրիկէ ուղեւորել: Շատ հաճելի կեանք մը կրնանք անցունել, այնպէս չէ՞:

— Հապա՛, հապա՛, ատկէ աւելի հրապուրիչ կեանք մը կարելի չէ երեւակայել: Բայց ես իմ ուսումնասիրութիւններս ունիմ կատարելիք, իմ բժշկական ասպարէզս զոր պէտք չէ լքանեմ:

— Ես լիառատ կերպով կը վարձատրեմ զձեզ:

— Տեսնենք, պառն. հիմակուհիմայ չէ չեմ ըսեր:

Եւ առիթէն օգուտ քաղելով, իմ նիւթական անձուկ վիճակիս պարզեցի իրեն: Բարիդի մէջ, ազգականներէս տօքթէօն Հօրաս Բարլանէն հինգհարիւր փրանք փոխ առած էի և ժամանակ էր որ վերադարձնէի իրեն այդ գումարը. Սէն Վէնսանի կը

մօտենայինք և կուզէի օգտուիլ այս կայքէն՝ պարտքս հատուցենելու համար:

Պ. տը Կուսվալ սիրայօժար կերպով համակերպեցաւ ըսածիս և վեհանձն շարժումով մը ինձ կարկառեց՝ խնդրած պանքսօն: Զայն հանած էր կարմիր կաշիէ թղթապանակէ մը ուսկից լուսանկար—քառթ մը ինկուտ փորուաւ առջև: Մինչ գետին կը ծռէի՝ զայն վեր առնելու համար, պառնը, զսպանակէ մը մղուածի պէս ցատքելով իր աթոռին վրայէն, առաջ անցաւ և իր մատները պըրկելով քառթին վրայ՝ անապարանօք տեղաւորեց զայն թղթապանակին մէջ: Այսու հանդերձ, ժամանակ ունեցած էի նշմարելու՝ դպրոցականի հագուստով տղու մը պատկերը:

Միջադէպը շատ հակիրճ եղած էր և ես կարեւորութիւն չտուի անոր:

Կատարելապէս հանդարտիկ օր մը անցուցած էինք շոգենաւին մէջ, ինչպէս Ատլանտեանի ալիքներուն վրայ, երբ նոր միջադէպ մը եկաւ խանգարել Քարաբիճաի ուղեւորներուն անդորրութիւնը: Տիկին պառնուհին սոսկալի կերպով զայրացաւ Մառի Օտօի: Աններելի ոճիւր մը գործած էր սեղանապետը. միջօրէի ճաշին ժամանակ, առաջին կերակուրը նախ Մառիի ու ինծի հրամցուցած էր՝ փոխանակ պառնուհին տանելու. մենք երկուքս ալ, առանց որ եւ դիտողութիւն ընելու, առած էինք մեր բաժինը, և ատկէ ծագում կ'առնէր տը Կուսվալ պառնուհին զայրոյթը: Բարեբաղդաբար, այդ զայրոյթը մինչև ինծի չհասաւ, բայց տարարադդ սննեկապանուհին կրցանոր բոլոր դառնութիւնները: Խեղճ տղիկը տկարութիւնը ունեցաւ արտասուելու: Մինչ ես կը ժպտէի:

Բայց գործը այսչափով չմնցաւ: Պառնը տեսնելով իր կնոջ սաստկապէս նեղացած ըլլալը, հաճոյակատարութիւնը ունեցաւ ինքն ալ միանալու անոր զայրոյթին, և հացի կողովը գետին նետելով, ահագին գոռումգոռում մը հանեց, ըսելով որ այսքան գէշ կերակուրներ կերած չէր բնաւ. և չհանդարտեցաւ՝ մինչև որ խոհարարներէն մէկը չի

ներկայութեանը կանչելով, յանդիմանեց զայն «անգլիական կերակուրներուն» տն-
համութեանը վրայ:

Նաւապետը, որուն կ'ուղղուէր այս ակ-
նարկութիւնը, բաւականացաւ ուսերը թօթ-
ուելով, և ըսելով խոհարարին՝ թէ ամէն
բան լաւ էր:

Կերեւար թէ ուղեւորութեան այն շրջա-
նին հասած էինք ուր կիրքերը, լաւ կամ
յոռի, պիտի խռովէին ուղեւորներուն սիր-
տերը: Պառոնը մտահոգ էր, պառոնուհին՝
զայրացած, և Մառի Օտո արտասուալից.
իսկ ես, տեսակ մը կարօտագին մեղամաղ-
ձութեամբ համակուած էի, և իբր թէ այս
ամէնը բաւական չըլլար, Ալպէրդ՝ սպասա-
ւորներուն երիտասարդ ու գեղադէմ պետը՝
սէրէ բռնուած էր: Այս խեղճ տղան օր մը
եկաւ պատմեց ինծի իր հոգեկան տառապանք-
ները: Մառի Օտոին սիրահարուած էր, սիրտը
բացած ըլլալով անոր, և մանկամարդ սե-
նեկապանուհին անգթօրէն երես դարձուցած
էր իրմէ: Այս խստութեան առջեւ, Ալպէրդ
մահացու վշտի մը մատնուած էր: Մառի որ
հեռուէն կը դիտէր մեր խօսակցութիւնը,
ինծի մօտեցաւ՝ սիրահար երիտասարդը հե-
ռանալուն պէս, եւ կտրուկ կերպով մը ըսաւ.
«Ինծի զգուանք կ'աղղէ. շատ գեղեցիկ է:
Մնաց որ, յարեց, ես ինքզինքս իմ «զմրուխ-
տիս» նուիրած եմ բոլորովին»:

(Շարունակելի)

ՏՕԲԹ. Տ. ԱԼԼԱՀՎԷՐՏԻ ՈՐԴԻ, որ իր
բժշկական քրոնիկներով ծանօթ է մեր ըն-
թերցողներուն, Միտիայի (Սև ծով) թաղա-
պետական բժիշկ կարգուած ըլլալով,
շարթուս ուղեւորեցաւ իր պաշտօնատեղին:
Համակրելի բժիշկը, իր զբաղումներուն նե-
րած սահմանին մէջ, պիտի շարունակէ իր
աշխատակցութիւնը Մասիսին ուր՝ վերջին
անգամ՝ ականջի հիւանդութեանց վրայ իր
սկսած ժողովրդական յօդուածներուն շարքը
այնքան օգտակարապէս կը կարդացուի:

ԱԿՆԱՐԿ ՍԸ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Աս այն տեսակ շապիկ մըն
է զոր հագնողը չէ կարող այլ
եւս հանել. եւ եթէ հանել
իսկ վործէ՝ մորթը մշտապէս կը
պրկէ:

Ա. ՏԻՒՄԱ ՀԱՅՐ (Քին Դերասան)

Կը տեսնենք տղեկ մը որ կը հետաքրք-
րուի գեղարուեստական գործերէ և ուշի
ուշով զանոնք դիտելէ հաճոյք կը զգայ.
այդ՝ արուեստագէտին ծնունդն է: Կը տես-
նենք պատանի մը՝ որ բոլոր սէրը տուած է
գեղարուեստին, մխրճուած է անոր գործադ-
րութեանց մէջ, հոգ չէ թէ խիստ անկատար
կերպով. իր խօսակցութեան նիւթը և մտա-
ծումները անոնք կը կազմեն. այդ՝ յարմա-
րութիւնն է: Կը տեսնենք երիտասարդ մը՝
իր արտադրութեանց առջեւ խորհող դէմքով,
յօրինելու լուրջ կամքով, հոգ չէ իրեն հա-
մար նիւթական անձկութիւնը, յամառ է ան
իր աշխատութեան մէջ, կոչուած իրականա-
ցած է, և այդ՝ արուեստագէտն է:

Ահա՛ հոս կըսկսի արուեստագէտին կեան-
քը՝ որ շատ անգամ դառնութիւններով լե-
ցուն է. թէև կեանքը առանց անձկութեան
պատմութիւն չունենար, սակայն եթէ այդ
նեղութիւնները ժամանակաւոր ըլլային, բնաւ
մտածութեան առարկայ չէր կրնար համար-
ուիլ. բայց, աւանդ, արուեստագիտութեան
ամէն կարգերուն մէջ, շատ անգամ տեւա-
կան կրնան ըլլալ անոնք, կարգ մը հին ու
նոր արուեստագէտներէ զատ, որոնք մեծա-
գոյն յաջողութիւններ ունեցած են և նիւ-
թապէս ալ լաւ վարձատրուած, կրնան զբա-
նուիլ այնպիսիներ ալ, որոնք առջիններէն
գուցէ ոչ նուազ կարող՝ արուեստապէս,
բաղդը իր քմահաճոյից սև ստուերին տակ
քողարկած է զանոնք, համբաւէ և հետեւա-
պէս իրենց տաղանդին արժանի վարձատրու-
թեան զրկելով: Խեղճը—պէտք է ըսել—կը
մաքառի բաղդին հարուածներուն դէմ,
մերթ յուսահատութեամբ՝ արուեստական

գործիքները կոտրելու աստիճան զայրանալով, մերթ անմխիթար՝ գնահատութենէ զուրկ մնալուն և մերթ նոյն իսկ ասպարէզը թռնելու աստիճան ջլատուած, բայց դարձեալ կը յարատեւէ՝ քանզի «չապիկը հագած է...» :

Ի՞նչ հարկ սակայն այս ստուերոտ նկարագրութեանց խորերը թափանցելու, որոնք շատ անգամներ լսուած և կարդացուած են իբր կենսագրական և յաճախ իրենց մասէն ետք իրենց գործերը գնահատուած են և միայն շիրիմներին վարձատրուած է. մինչդեռ ի՞նչ էր անոնց նպատակը երբ աշխատեցան իրենց կենդանութեանը, անշուշտ նոյն՝ ի՞նչ որ էր գիտնականինը, գործարանատէրինը և վաճառականինը... դրամ չահիլ... :

Զարգացած որ և է անհատի կարծիքը սա է արուեստագէտին նկատմամբ, թէ ան չի կրնար ետ դառնալ իր կոչումէն և իր նրբին արտադրութեանց համար միայն ծնած է. կարելի՞ է իր մէջ խեղդել բանաստեղծական զգացումները որ զինքը այնչափ կը տոջորեն : Ահա՛ ճիշդ մատս կը դնեմ վէրքին վրայ : Եթէ այս ըմբռնումը ժողովրդական է արուեստագէտին նկատմամբ, ի՞նչու տարբեր ըլլայ այն արուեստագէտին համար ալ, որ սակայն բաւականէն աւելի թիւր է՝ քանի որ երկրագունտիս փարբեր միջավայրերը այժմէութիւն ունեցող տարբեր պահանջներ ունին այսօր և այս «տարբեր»ները գրեթէ նոյն կարծիքներով կը շօշափուին ամէն տեղ... ընթացիկը նախընտրել : Հոս՝ արուեստագէտին կըսպասէ յաջողութիւնը, իր միակ կէտ նպատակին :

Ասով բնաւ չհասկցուի որ կոչման տէր արուեստագէտ մը նրբութեանց հետամուտ ըլլալու չէ. ընդհակառակը, պէտք է այնչափ իր ընտրած ճիւղին խորերը թափանցելու աշխատի, որ իրեն կարելի ըլլայ գտնել եղանակ մը կամ միջոց մը աւելի դիւրին գործադրութեանց, առանց՝ արտադրութեանը նրբին դրուագներէն բան մը կորսնցնելու : Հոս կըսկսի, ապահով, արուեստագէտին յառաջդիմութիւնը և փոխանակ գործ մը երկար ժամանակամիջոցի մը տաժանելի աշ-

խատութեան արդիւնք մը ըլլալով, արտադրիչը անոր համար պահանջկոտ գտնուելու, նոյնչափ կամ գուցէ աւելի կարճ միջոցի մը մէջ՝ փոխանակ մէկի չորս կամ եթէ կարելի է աւելին արտադրելով նուազ պահանջկոտ գտնուիլ. և որ աւելին է, փոխանակ մէկէն երկուք չահելու՝ չորսէն չահիլ : Ահա օրուան պահանջքը, որուն հետեւել փափաքող ո և է արուեստագէտ՝ եթէ ունենայ իսկ ժամանակաւոր անձկութիւններ, անկից վերջ անկարելի կը կարծեմ որ իր նիւթական տառապանքները չի մեղմանան ու իր ակնկալութիւնները չիրագործուին եւ Տիւմաի նկարագրած՝ չապիկը որ անտանելի կրակ մը պիտի ըլլար իրեն՝—հոգ չէ թէ միայն դերասանին համար ըսած ըլլայ ան, նոյն բանն է ամէն կարգի արուեստագէտներու համար—հիմայ ցուրտին դէմ ջնուցիչ մը եւ տաքին դէմ զովացուցիչ մըն է իրեն համար : Այս կարծիքը որ իր բովանդակ իրականութեամբ մեծ ընդունելութիւն գտած է Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մեծամեծ կեդրոններու մէջ եւ միջավայրերու վրայ, պէտք է գրգռէ մեր ուշադրութեան ջիղն ալ, հետամուտ ըլլալու համար թէ ի՞նչ կերպով կարելի է ըմբռնել գեղարուեստը : Ահա՛ւատիկ . ձուլել զայն ճարտարարուեստին կաղապարին մէջ և գործնականապէս ապացուցանել թէ «գեղարուեստը օժանդակ մըն է ճարտարարուեստին ծագման» :

Աւելորդ չեմ համարիր հոս թուել մէկ քանի ծանօթ գեղարուեստներու համեմատութիւնը իրենց մեքենական դիւրին եւ կատարեալ, իսկ ձեռնականին մէջ ալ խնդրանքը առատ գործադրութեանց հետ, որով միայն պահանջուած նրբութիւնք ձեռնհաս արուեստագէտին մատչելի են :

Արուեստագէտ—նկարիչը իր աշխատութեան ընթացքին մէջ քաղցրեւոր՝ յանձնարարութիւնը շատ օտացած է թէ բոլորեւնեւրու : Կը կարծեմ որ առաջինները կամ միւսէններու մէջ ցուցադրութեամբ համար չինելու կը ծառայեն կամ քիչ անգամ գնահատուելով մի միայն դրամատէրներու աս-

լօնները կը զարդարեն. մինչդեռ միջակորեար ընտանեաց մէկ քանի անդամները իսկ կը բաղձան ունենալ իրենց մեծագիր կենդանագիրը: Objectifին օժանդակութեամբ կարելի է պատկերին ուրուագիծը առնել արագապէս եւ ստուերներուն ալ մեծագոյն մասը, որ կատարեալ վիճակի մէջ դնելու համար retouche մը միայն կը մնայ, ըլլայ սեւ ստուերով, իւղաներկով կամ բասթէլով. եւ եթէ ձեռականին մէջ գրչի կամ վրձինի ակամայ սայթաքում մը կարելի էր ունենալ, հոս ամէն կասկածէ վեր է գիծերու բնական դիրքը եւ ճշդութիւնը: Սորհիլ թէ որուն խնդրանքը առատ է եւ դիւրամատչելի, եւ որուն գործադրութիւնը արագ եւ մէկի տեղ մէկ քանի:

Արուեստագէտ — վիմագրիչը, գործասեղանին առջեւ գլուխը հակած իր գործած քարին վրայ կը տքնի իր պողպատեայ եւ աղամանդեայ գրիչներով փորագրելու գործ մը. եթէ անիկայ տառերէ բաղկացած է, լաւ, իսկ եթէ պատկեր մը կամ վաճառանիշ մըն է, որքան յոգնութիւն իրեն համար կարծր մարմին վրայ դրոշմելու զայն, առանց գրչի վրիպմանց որ յաճախ անխուսափելի են եւ տպագրութենէն վերջ ոչ սպասուածին չափ գեղատեսիլ. մինչդեռ այդ կարգի գործերու համար եթէ հետամուտ ըլլայ photo—lithographieին, առանց յիշեալ տգնութեանց պիտի կրնայ ներկայացնել գործեր՝ որոնք հիացմանց առարկայ պիտի ըլլան, ոչ միայն արուեստական կատարեալ նրբութեանց տեսակէտով, այլ նաեւ իր ընթացիկ գիշերով, որ միակ միջոցն է գործածութեան ընդհանրացման:

Արուեստագէտ — գծագրիչը՝ ջրաներկ կամ eau forteով — թէեւ այս վերջինը քիչ անգամ գործածելի՝ պատկերազարդ հանդէսներու համար — կը նախընտրէ զբաղիլ թէ ճարտարարուեստական պահանջումներուն զոնացում տալով, քանի որ վերոյիշեալ արուեստները թէեւ նրբին, բայց աշխատութեան համեմատական վարձքը չունին ամէն անգամ, մինչդեռ ճարտարարուեստական գծագրութիւնը առօրեայ աշխատութիւն մըն

է եւ գեղատեսիլ հեղինակութիւն մը լաւագոյն վարձքեր կ'ընդունի, առանց վճարողին աչքին երեւնալու. որովհետեւ մետաքսեղէի, մանիֆաթուրայի եւ այլ այս կարգի գործարանատէրք օր քան զօր պէտք ունին անոր:

Առեւտրական գեղարուեստից չլթան երկար է եւ ամէն օղակին ալ թւումը հարկ չէ, վասն զի կրնան ամենքն ալ այս օրինակներուն վրայ չափուիլ: Բայց պէտք է կրկնեմ թէ՝ առանց ո եւ է գեղարուեստի բարձր մակարդակին հասնելու՝ մեծագոյն անխոհեմութիւն է դէպի առեւտրականը ձգտիլ, որովհետեւ հոն կը սպողին աչքի զարնող արուեստական սխալներ որոնք անօգուտ կը դարձնեն իր նպատակին: Որքան ըսենք թէ արուեստից նրբագոյն աստիճանները բարեկեցիկ վիճակի մը մէջ չեն կրնար բռնել արուեստագէտը, ասոր հակառակ թեւորուս արուեստագէտ մըն ալ իբր գիտակից ներկայանալով՝ քանի մը փորձէ վերջ կը զգայ թէ ինքզինքը խաբած է:

Այս խօսքերը մեր միջավայրի արհեստաւոր դասակարգին համար չեն անշուշտ: Առանցմէ մեծագոյն մասը «իրենք գիտեն», նոյն իսկ շատ անգամ առանց ալ աշկերտութիւն ըրած ըլլալու, եւ որ աւելին է, աշկերտ ալ կ'ընդունին: Բայց պէտք է գիտնալ որ տակաւ ժամանակը կը նրբանայ, պահանջները կը յատնան եւ զգացնել կուտան իրենց սխալը, սակայն գոնէ գիտեն զիրենք մարտել տալու աշխատին, հարիւր արժող բան մը մինչև քսանի չինելով, թէեւ գիտակից մը կրնար գուշակել շինուելիքին որակը: Ոմանք քիչ շատ աշակերտած եւ իրենց տաղանդովը յառաջացած, սակայն գեղեցիկ գործադրութեանց համար յաճախողին պահանջկոտութիւններուն կը համակերպին, որովհետեւ դժուարաւ պիտի կրնան գործադրել խնդրանքը եւ օրէ մը աւարտելիք գործը 2—3 օրէն պիտի կրնան արտադրել, ապահովապէս, ոչ իսկ արուեստական կատարելութեամբ: Ուրիշ մաս մը վերոյիշեալին չափ գիտակից, բայց ինքզինքը այնպէս մը ըմբռնած է, իբր թէ անդուգական ըլլար:

ոչ միայն պահանջկոտ՝ այլ ասն տեսակ հո-
վերէ մշուած, որոնց ազդեցութեամբ թեթե-
զութիւն միշտ վեր կը բարձրանայ և իր կէտ
նպատակին միշտ կարողութենէն բարձր տե-
ղեր կը փնտռէ. բայց մինչ կ'ուզէ յառաջա-
նալ գլխու այդ դիրքով, մէկ քանի ման-
կական քայլեր կ'առնէ, կը սայթաքի: Հիմ-
նական գիտակցութեամբ օժտուած և փոր-
ձառու արուեստագէտ մը իր ամէն գործե-
րուն մէջ այնչափ լուրջ է և խորհող, որ
քանի յառաջդիմէ արուեստագէտ, այնքան
ինքզինքը փոքր կը դառնայ, մինչև microscopique
մը կարծուելու աստիճան: Ճշմարիտ
արուեստագէտ մը ամէն օր աշակերտ է. ան
չունի իր մէջ եսամոլութիւն, իրեն համար
հաճոյք մըն է տեսնել իր ստորագրած յա-
ռաջդիմութիւնը և կը գուրդուրայ իր յա-
ռաջագէտ աշակերտներուն վրայ. նախանձը
իրեն համար գոյութիւն չունի և շատ անգամ
դուարթ է և զուարճախօս, առանց սակայն
գիրքը նսեմացնելու: Այս իսկ է գիտակից և
համակրելի արուեստագէտը:

Մինչև հոս յիշուած գեղարուեստական
ճիւղերու օրինակները՝ նիւթապէս իր մը
կրնան արտաբերել՝ ոմանք աչքով տեսանելի
և ոմանք ձեռքով չօշափելի. իսկ կայ գե-
ղարուեստ մը որ միայն ականջով է լսելի և
մտքով գնահատելի: Այն է երաժշտութիւնը:
Կրնա՞յ սակայն այս ալ ծագում տալ ճարտա-
րարուեստին: Բնականաբար, երաժշտու-
թիւնը տիեզերական լեզու մըն է. որ կը
գրուի և կը կարդացուի, և եթէ գրակա-
նութեան վրայ առաւելութիւն մը ունի ար-
ուեստագէտ, այն է գրութեան մը մարդկա-
յին ձայնէն դատ, զանազան գործիքներով
ձայնական ընթերցման կամ աւելի գործադ-
րութեան արտաբերութիւնը:

Երաժշտական ծանօթ գործիքները հարկ
չէ հոս թուել, բայց պէտք է ըսել թէ այդ
գործիքները կը պատրաստուին շատ անգամ
այնպիսի ընդարձակածաւալ գործարաններու
մէջ, որ հոյակապ գիւղի մը երեւոյթը
կ'առնեն իրենց տարածութեամբը և ճարտա-
րագետական հիմնալի դրուագներովը: Կա-
ռախուսմը կը մտնէ անոր դռնէն ներս՝

նախանիւթերու լեցուն վակոններով և կ'են-
միւս դռնէն, իր բեռը չէնքին մէջ թողնուի:
Ահա այս նիւթերովն է որ պիտի շինուին
«տօ, մի, սօլ»ի գրականութեան արտաբերման
գործիքները, իբր ճարտարարուեստական
արտադրութիւն:

Ներկայ գրութիւնս որ հայեացք մըն է
ընդհանուր արուեստագիտութեան վրայ, ի
մէջ կը բացատրէ Եւրոպացւոց դէպի գե-
ղարուեստը ունեցած սիրոյն և քաջալերու-
թեան պատճառը: Անկից կ'ականկալեն անոնք
նիւթական բարդաւաճում, իրեն օժանդակող
բնական, քիմիական և մեքենական գիտու-
թեանց հետ, որոնցմով կը կազմուի իրապէս
ճարտարարուեստը իր բովանդակ նրբութիւն
ներով:

Գ. Կ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Ասեղնագործ - գծագրիչ

Կ. Պոլիս

ԳԻ. Հ. ԳԱՆՈՒՍՏԵԱՆ

ԳԵՐՍԵՄԱՆԻ

— ուսուցիչ —

Ընտիր հաւաքածոյ մը կրօնային բանա-
տեղծութիւններու:—Գին 6 շրշ:

Կեդրոնատեղին է Կ. Պոլիս, Յ. Մա-
թէոսեան Թղթաւաճառանոցը, Ֆինճանճըղ
Եօքուչու, Թիւ 27:—Կը գտնուի նաև Գ.
Պալենց գրատունը, Չաքմաքճըլար, Թիւ
21: Եւ հեղինակին քով, ի Թարսուս, Տար-
սոն Գօլճէ:

Սինկէր Ընկերութեան Բերայի Կեդ-
Տնօրէնութեան սրահներուն մէջ կազմակեր-
պուած Յուցահանդէսը, ուր երկուսն բա-
մութիւն մը կ'այցելէ ամէն օր, այս տարի
կը գերազանցէ իր նախորդները՝ ճոխութեան
ու պէսպիսութեան տեսակէտով: Ընտանիք
ներուն համար մանաւանդ ուսումնասիրու-
թեան գեղեցիկ առիթ մըն է այդ նրբա-
րուեստ արտադրութեանց ցուցադրումը,
րուն վրայ մանրամասնօրէն խօսելու առի-
պիտի ունենանք յառաջիկային:

Հիմնադիր—Կ. Ս. ԻԻԹԻԻՃԵԱՆ

SKR ԵՒ SGORK—ՏՈՒԹ. ԵՒՈՒԱՐԴ ՄԱՍԻՍ

Տպագրութիւն ԱՐՄԵՆԻԱ Օրագրի

ՌՕՍԻԱ-ROSSIA

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀ. ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆԻՔ ԵՒ ԱՐԿԱՄԲ

1881 մարտ 20-ի կայս. Ուկրաինայի արտոնում		
Կեդրոնատեղին Բեդերսպուրկ, իրեն յատուկ չէնք?		
Ընկերութիւնը խիստ նպաստաւոր պայմաններով ապահովագրութիւններ կ'ընդունի		
ՀՐԴԵՀԻ, ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎՏԱԳՆԵՐՈՒ, ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՐԿԱՄԵՐՈՒ ԴԷՄ,		
Ինչպէս նաեւ ՀԱՅԵԼԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՊԱԿԻՆԵՐՈՒ Կառուկերուն դէմ:		
Ընկերութեան դրամագլուխը, ամբողջապէս վճարուած	10,666,666	Ֆրանք
Երաշխաւորութեան գումար աւելի քան	149,852,000	»
Ընկերութեան ապահովագրողներուն վճարուած դրամա-		
գլուխ եւ վնասուց հատուցում	355,840,000	»
1903 տարւոյ մէջ գանձուած ապահովագրին եւ տոկոս	64,553,800	»
Ամէն տեսակ տեղեկութեանց համար դիմել Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին, Ազարեան		
խան, Վոյվոտա, Ղալա թիւ,		
	7-10	

ԱՌԻԹԵՆ ՕԳՈՒՏ ՔԱՂԵԼ

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Հ Ե Ր Ճ Ա Յ Ի

ԱՊԱՌԻԿ՝ ԵՒ ԿԱՆԽԻԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

Հէրճուի վաճառատունը՝ գոհարեղէններու, սփի եւ ամաթ չղթահերու, գոգանեւ պատի եւ քոնոսի ժամացոյցներու մասնաւոր վաճառումէն զատ, իր բաղաժիւլ լաւան, խորդներուն վաճառութենէն քաջալերուած՝ այս անգամ կը փութայ լաւարարել թէ աւելին եղանակի լաւակ վերջին նորաձեւութեան վրայ պատշաճ ունի տրուել, կանանց եւ աղայոց համար աւել տեսակ հագուաներ ու անձեւի համար մաշկալզ վերարկուաներ, նաեւ ճերմակեղէններ, ֆաթեղներ եւ թափեղներ ու ամբիկեան հոլիկներ: Ունի նաեւ կակաոսի, ձեղունի լամպներ, մանակալներ, եւրոպական ու անգլիական գորգեր, գետնի մաշկալզներ, կրամօֆօններ ու պիտիքլեթներ՝ ամենավերջին կառարելու թիւներով:

Հէրճուի վաճառատունը իրականապէս ու լաւօրէն շատ է հանրութեան վաճառութիւնը եւ գոհունակութիւնը իր ապրանքներուն ապակութեան եւ սփիներու մաքրութեան, ձեւաւորութեան եւ ամենակրթեան համար:

Այս ամէնուն սրտեալ արժէքին վաճառումն է

ՄԱՐԿԱ ՄԱՐԿԱ ՄԱՐԿԱ

Միայն թէ քան ո՞ր ապրանքին հարիւրին 20ը կանխիկ, իսկ մնացեալ գումարին համար շտապ կան հաշիւներն 5 վճարմամբ պարտաւ է հալթալթել:

Վաճառատունն հաւանում է

ՄԵՄ-ՇՈՒԿԱՅ. ՈՍԿԵՐՁԱՅ. ՄԵՄ ՓՈՂՈՅ ԹԻԻ 13

Անգամ մը այցելել բաւական է համոզուելու համար թէ՛ Հէրճուի ամբողջիկ կաշի մակերպութեամբ մը է վիճակի է այսօր գոհունել իր ամէնէն դժուարագոյն լաւարարդները:

Կանխիկ գնողներու ցամաք հարիւրին 5 զեղչ:

Սակարկութիւն չկայ:

Շտապեալ վաճառման համար հաւաքներն մէկ պարտաւ են:

ALBION, N. Y. 1891

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN

Received of the
Library of the
University of Michigan

the sum of
Five Dollars

for the purchase of

Books

for the year 1891

by

the Librarian

of the University of Michigan

Անկարելի է որ ընտանիք մը առանց կարի մեքենայի մնայ, բայց էական կէտն է լաւ մեքենայ մը սեփել եւ անհամար ծառայութիւններ կը մատուցանէ, մինչդեռ գէշ տեսակէ մեքենայ մը անվերջ դժգոհութեանց եւ տաղտուկի աղբիւր մըն է: Բոլոր աշխարհ գիտէ թէ՝

Ս Ի Ն Կ Է Ր

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԿԱՅՍ. ՊԱԼԱՏԱՆ

The Singer Manufacturing Cie.

Ձեռ քի, ուսքի ու ուսքի եւ ձեռքի միանգամայն մեքենաներ կը գտնուին:

Սինկէրի մեքենաները կը ծախուին միմիայն Սինկէր Ընկերութեան վաճառատանց մէջ՝

ՆԱԲԱԹԱԿԱՆ
ՄԱՍՆԱՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐ

ԲԵՐԱ

1. Մեծ փողոց, Պօն Մառչէի դէմ, Թ. 343 եւ 343 կրկին՝
2. Մեծ փողոց, Կալաթա Սէրայի Լիսէին դէմ.

ԿԱԼԱԹԱ

1. Սինկէր խան, Թիւնէլին ետեւը.
2. Դարաքէօյ, Թրամվէյին կայարանին դէմ.

ՊՈԼԻՍ

1. Սուլթան Համամ, Թ.
2. Սուլթան Պէյազիտ, Թրամվէյի կայարանին դէմ, Թ. 13.

ՍԿԻՍԱՐ

Չարշը Պոյու, Թ. 120.

Դասերը եւ նորոգութիւնք ձրի.

Կասաբեալ երաւիաւորութիւն:

Մասնաճիւղեր գաւառաց բոլոր ֆալաֆներուն մէջ:

Սինկէրի Ընկերութեան կեդր. վարչատեղին կը գտնուի Բերա, Մեծ փողոց, Թ. 343 եւ 343 կրկին, Սարգիս Պէյ Տիւզօղլուի տունը:

7—10

ՏՕԲԹ. Ե. ՄԱՍԻՍ

ԲԵՐԱ, ԹԱԳՍԻՄ ՓՈՂՈՅ, ԹԻԻ 12

Ամէն տեսակ ներքին հիւանդութիւններէ զոռ, մասնագիրաբար եւ երկար ասորիներէ ի վեր կը դարձանէ օտոմօքսի, աղեաց, միզային ճանրաներու հիւանդութիւնները, ջղային տկարութիւնները, հին եւ նոր դադիւկան փոսերը: Այս վերջին փոսերը՝ առանց օտոմօքսի խոնգարման եւ նորագոյն մեթոտներով կը բուժէ կարճ միջոցի մէջ:

Հիւանդ կընդունի ամէն օր կէս օրէ վերջը, Զորեթաբթի օրերը միայն ձրի: 7—10

ԱԴԱՄ ՎԱՐԴԵԱՆ

ՎԱՅԱՌԱՏՈՒՆ

Արանց եւ կանանց ճշգրիտօր հովանոցներու. Պօլիս, Սուլթան—Համամ, Մի. Թիւրի Դարձման դէմ թիւ 58:

Սոյն վաճառատան մէջ գտնուած աղբանքները, արանց ու կանանց յոտակ հովանոցներ, իրենց գեղեցիկութեան կը միացնեն տեղեւորութիւն, եւ դիւրամտութիւն գիտնալու տեսութիւնն ալ կ'ընծայեն կոտորակութեան:

Աղամ վարդեան մեծապէս գոյ թողուցած է իր բազմաթիւ յաճախողները: 4—10